

Радослав Гађиновић

Институт за политичке студије, Београд

ВОЈНА НЕУТРАЛНОСТ И БУДУЋНОСТ СРБИЈЕ

Сажетак

Овај рад је покушај аутора да подсети научну јавност на неопходност подизања свеукупне безбедности грађана Србије, на уређење политичког и економског система по угледу на развијене земље и војну организацију оспособљеност и опремљеност структура безбедности прилагодити потребама Србије, тј. створити систем способан да у сваком тренутку успешно заштити грађане Србије. Србија је током XX била изложена највећем нивоу насиља од стране западних држава, а при крају XX века од стране некадашњих савезника са запада у светским ратовима. Због тога се будућност безбедности Србије мора градити врло смишљено, политички мудро и са аспекта безбедности професионално, са тежиштем ка сталној неутралности. Војна неутралност и јачање сопствених оружаних снага до нивоа потребног за успешно спровођење стратегије одвраћања и узвраћања будућност је Србије. Дакле, Србија би уласком НАТО или било који други савез погазила своју историјску традицију и дефинитивно изгубила своју неутралност, а постепено и национални идентитет.

Кључне речи: *Србија, НАТО, самосталност, неутралност, интеграције*

Sibi imperare maximum imperium est.
(Собом владати највећа је власт)
Латинска пословица

Неутрална држава (од лат. *neutralis*, који не припада ниједној страни; енгл. *neutral state*), држава која не учествује у рату и непристрасно се односи према његовим актерима не фаворизујући ни на који начин ни једну страну на штету друге. С обзиром на то о којем се облику неутралности ради, говори се о стално неутралним и привремено неутралним државама. Неутрална држава дужна је да остане непристрасна у односу на оружани сукоб и да се уздржи од било какве помоћи зараћеним странама, док су ове, заузврат, дужне поштовати неповредивост њене територије. Између осталог, неутрална држава не сме дозволити прелаз преко своје територије трупа, оружја и муниције и војне опреме страна у сукобу, нити сме дозволити да се на њеној територији поставе радио-телеграфски и други уређаји које би сукобљене стране могле користити у своје сврхе. Прелаз рењеничких и болесничких транспорта је дозвољен, али само под условом да се на тај начин не преноси ратни материјал. На територији неутралне државе забрањено је формирање војних јединица у корист једне зараћене стране. Дакле, неутрална држава је дужна да, у циљу онемогућавања њихове војне активности, разоружа и интернира далеко од ратишта оружане снаге зараћених страна које побегну на њену територију. Ратни заробљеници који победну на територију неутралне државе пуштају се на слободу, али им се може одредити место боравка (може им се омогућити повратак у њихову земљу или одлазак у другу неутралну државу). Неутрална држава је дужна да спречава своје грађане да повреду неутралност, али није одговорна и не сматра се повредом њене неутралности ако појединци изоловано (самовољно) прелазе државну границу да би се као добровољци борили у редовима једне од сукобљених страна.

ПРИВРЕМЕНА И СТАЛНА НЕУТРАЛНОСТ

Неутралност (од лат. *neutralis*, непристрасан, који не припада ни једној страни, *neuter*, ни један ни други; енгл. *neutrality*) подразумева непристрасан положај државе која не учествује у неком оружаном сукобу, признат од других држава. У прошлости се сматрало да је потребно да неутрална држава има једнак однос према свим странама у сукобу (ако помаже једну, треба у истој мери да помаже и другу), али током времена преовладало је схватање да

је неутрална страна дужна да се уздржи од било какве помоћи растућим странама.¹

Неутралност може бити привремена (обична) или стална. Привремена неутралност тиче се само конкретног оружаног сукоба. За разлику од тога, стална неутралност значи трајну непристрасност односне државе у односу на све сукобе у садашњости и будућности. Неутрална држава, као и свака држава, има неотуђиво право на самоодбрану од агресије. Она, међутим, има право да по потреби и силом спречи свако друго кршење своје неутралности. С друге стране, неутралност може прекршити и сама неутрална држава. Без обзира на то ко га је починио (неутрална држава или зарађене стране), кршење неутралности представља међународни деликт и повлачи за собом санкцију која се најчешће састоји у накнади штете.

На Бечком конгресу 1815. године усвојен је термин „сталне неутралности” који је тада и постао стандард у међународном праву. Том приликом све европске земље признале су Швајцарској статус стално неутралне државе. Класична правила о неутралности саджана су како у општем обичајном праву, тако нарочито у V и XIII хашкој Конвенцији од 1907 (о правима и дужностима неутралних држава, Париској поморској декларацији (1856) и нератификованој Лондонској поморској декларацији (1909)).² Поводом молбе Швајцарске да буде примљена у Друштво народа, савет друштва је, у Декларацији од 13. фебруара 1920. године, истакао да појам трајне неутралности није спојив са основним начелом пакта, на основу кога сви чланови треба солидарно да обезбеде поштовање обавеза које отуда произилазе. Међутим, имајући у виду да је неутралност Швајцарске мотивисана интересима општег мира, савет се сагласио да се Швајцарска, као члан Друштва народа, ослободи учествовања у војним акцијама које ће предузети Друштво, али да учествује у примени невојних акција. На тај начин учињен је покушај не да се појам трајне неутралности укључи и помири са установом колективне безбед-

1) Иако су у прошлости многе државе својим прокламацијама неутралности настојале да избегну да буду увучене у оружани сукоб, често нису у томе успевале. Поред осталог, и током Другог светског рата многе земље које су се прогласиле неутралним биле су пре или каније окупиране, тако да је у Европи неутралних остало само седам држава (Ирска, Португал, Сан Марино, Шпанија, Швајцарска, Шведска и Турска). Штавише, чак и државе које су до самог краја остале неутралне (нпр. Шведска, Швајцарска или Ирска) су на овај или онај начин ипак повремено кршиле сопствену неутралност, обично достављајући једној од страна у сукобу разне обавештајне и сличне тајне податке (Борис Кривокапић, Енциклопедијски речник међународног права и међународних односа, ЈП Службени гласник, Београд, 2010, стр. 647),

2) Борис Кривокапић, Енциклопедијски речник међународног права и међународних односа, ЈП Службени гласник, Београд, 2010, стр. 649-650,

ности, него да се реши конкретан случај чланства Швајцарске у Друштво народа. Поводом молбе Швајцарске да буде примљена у Друштво народа, савет друштва је, у Декларацији од 13. фебруара 1920.године, истакао да појам трајне неутралности није спојив са основним начелом пакта, на основу кога сви чланови треба солидарно да обезбеде поштовање обавеза које отуда произилазе.³

Исти проблем, само у оштријем виду, појавио се у Уједињеним нацијама. На основу члана 43. Повеље, сви чланови Организације дужни су да ставе на располагање Савету безбедности на његов позив „оружане снаге, помоћ и олакшице, подумевајући и право пролаза, потребно ради одржавања међународног мира и безбедности”. Ова начелна одредба има за последицу да у колективним мерама, предузетим по налогу Савета безбедности, морају узети учешће све државе које савет позове. Одатле се нужно намеће закључак да положај сталне неутралности није у складу са обавезама Повеље. То је посебно подвучено на Конференцији у Сан Франциску 1945. године. Сматрало се да би признање трајне неутралности довело до неравноправног положаја чланица, док би једни тј. неутралне државе, уживале сва права новог светског поретка, док би друге државе морале поднети далеко већи терет у очувању мира и безбедности. Међутим, десет година касније велике силе одступиле су од тако радикалног става. Московским меморандумом од 1955. године, а затим Декларацијом потврђеном од стране аустријског парламента, Аустрија је прокламовала статус трајне неутралности. Државним уговором којим је успостављена независна демократска Аустрија, потписаном у Бечу 15.маја 1955.године, савезничке силе изразиле су спремност да помогну пријем Аустрије у Уједињене нације, што су и учиниле те исте године. Треба, међутим, истаћи да приликом пријема Аустрије у Уједињене нације није било речи о њеном статусу трајне неутралности. Статус трајне неутралности признат је Аустрији у тренутку опште војне конфронтације двају антагонистичких блокова. Признањем статуса неутралности учињен је први корак ка попуштању затегнутости и изласка из политичке кризе. Не може се оспорити тренутан значај овог потеза у условима тадашњих односа, па се зато неутралност Аустрије може позитивно оценити само у односу на антагонистичке блокове, али не и у односу на универзални свет-

3) Смиља Аврамов, Међународно јавно право, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2011, стр. 498

ски поредак.⁴ За разлику од неутралности, неутрализам (од лат. *neutralis*, непристрасан; енгл. *neutrality*) је израз који означава уздржан спољно политички курс неке државе у погледу неког отвореног питања или ситуације. Неутрализам произилази из једностране изјаве воље дате државе и представља политичку категорију, па се не може мешати с неутралношћу која је правна категорија заснована на међународном уговору. Као спољнополитичка концепција државе неутрализам одраз је њене суверене воље и може у свако доба бити напуштен а да се тиме не изазову никакве међународноправне последице.

НЕОПХОДНОСТ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА УЦЕНА И ПТИТИСАКА НАТО-А НА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Стандарди које је НАТО прописао као сталну обавезу кроз тзк. ПЕЛТ - Програм оспособљавања у области енглеског језика (*PELT - Partnership Project for English Language Training*) су предуслови и полазна основа укључивања Србије у евро-атлантске интеграције. Без тог услова није могуће бити евро-атлантски савезник, нема „интероперабилности”, ништа од „оперативних и функционалних способности”. По налогу НАТО-а, термин „борбена готовост” у Србији је избачен из употребе, али још увек нема дефинитивног става шефова НАТО-а по питању уласка Србије у НАТО. Разлог за то није само то што је већинска српска јавност против уласка, већ пре свега што по мишљењу челника НАТО-а са територијалном разградњом Србије није завршено. НАТО не прима у пуноправно чланство оне који су још увек његов објект, односно жртва. С друге стране, „партнерски” однос са НАТО је сасвим довољан за потпуни утицај, руковођење и нескривено омеђивање евро атлантског простора. Својевремено званична посета америчког генерала Марка Фергусона, команданта здружених снага НАТО у Напуљу(тзк. Јужно крило Алијансе), је имало циљ непосредни увид у стање „партнера” и припрема српских министара за пут у Брисел. Дакле, командант који је директно одговоран у име западног војног савеза за овај део света, а који има на располагању „Војну канцеларију НАТО(МЛО)” инсталирану у српском Министарству одбране.⁵

4) Шведска и Финска имају веома особен статус неутралности, који се такође не може укlopити у традиционална схватања. Они дефинишу своју политику као „политику активне неутралности”, подразумевајући под тим активну улогу у гашењу ратних пожара и криза у свету(Смиља Аврамов, Међународно јавно право, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2011, стр. 498-499)

5) Радослав Гађиновић, Спречити потапање Србије у „Атлантику“ - *Економске интегра-*

Подсећања ради, Команда у Напуљу била је носилац не само оружане агресије⁶ 1999. године на СРЈ, већ је учествовала у припреми „ОВК” за оружану побуну против своје државе, почев од обуке, опремања, преко логистике до стварања услова за илегално убацивање преко државне границе на територији Србије уз помоћ НАТО авијације. Све ове активности пратила је офанзивна пропаганда против Србије.⁷ Руководиоци НАТО систематски су припремали методологију учвршћивања свог утицаја у главним државним структурама Србије након завршетка агресије на СРЈ.⁸

ције и војна неутралност је интерес Србије, Култура полиса - посебно издање /2015, изд. Култура - Полис, Нови Сад ; Институт за европске студије, Београд, 2015, стр. 91,

- 6) Повеља УН забрањује претњу или употребу силе, али не садржи дефиницију агресије. Она је, међутим, дата у Резолуцији Генералне скупштине УН, бр. 3314(XXIX) од 14.12.1974. где је у чл. 1 утврђено да је агресија, *„употреба оружане силе једне државе против суверенитета, територијалног интегритета или политичке независности друге државе, односно на ма који други начин који није у сагласности са Повељом УН“*. А Повеља дозвољава употребу силе само ради самоодбране или у случају колективних мера које предузимају Уједињене нације против агресије. У Резолуцији се констатује да разлики било које природе не могу служити као оправдање за агресију и недвосмислено утврђује да агресија повлачи међународну одговорност, а агресорски рат представља злочин против међународног мира(Радослав Гађиновић, Спољни оружани облици угрожавања капацитета безбедности државе, Политичка ревија бр. 1/2013, стр. 188).
- 7) У америчкој литератури користе се термини *„психолошка дејства“* (psychological operations), *„психолошки рат“* (psychological war), *„психолошко ратовање“* (psychological warfare) и *„контрола мишљења“*(mind control)(Радослав Гађиновић, Психолошка пропаганда - ефикасно оружје у савременом рату, Српска политичка мисао бр. 2/2011, стр. 157)
- 8) Први сусрети са врхом НАТО-а одржани су већ у новембру 2000-те године и то у Бриселу (Човић и Свилановић) када је договорено и својеврсно аболирање за нелегалну оружану агресију. На званичном скупу, јуна 2001. године у војном објекту „Моровић“ одабраног дела државног и војног врха СРЈ и врха Алијансе, прелиминарно је прихваћен(наложен) програм *„Партнерство за мир“* и евроатланска оријентација земље. Тада је донесена Одлука ВСО а затим и Одлука савезне владе тј. 25. априла 2002. године о усвојању Информација о приступању програму „Партнерство за мир”, а затим успостављена Интерресорна група за координацију припремних активности за приступање СР Југославије програму „Партнерство за мир”, августа 2002. године. Истовремено је договорен почетак школовања и курсирања војног кадра у НАТО центрима и други видови интензивне међуармијске сарадње са НАТО пактом и појединачним члановима савеза. Тада је договорено гашење армија као најважнијих стратегијских групација, кидане кичме војске и радикално смањење људства мирнодопских и ратних јединица и борбене технике. Тада наступа брутално” чишћење” ратног кадра од 2001 до 2004. године као континуирани, повезани процес према налозима НАТО-а, који се у целини завршава до почетка 2008. године. Од 2003. године уводи се противузаконита измена организацијске шеме МО и Војске, претпочињавањем Генералштаба министарству одбране и одузимање командних надлежности начелнику ГШ, чиме је Штаб Врховне команде трајно постао помоћно тело удаљено од врховног команданта војске. Постављањем високих официра НАТО, предвођених генералом Џон Мур-Биком, на формално саветничка места у врху Министарства одбране, легализован је својеврсни мини -штаб НАТО-а у Београду. Преформатирање организације војске 2004. године(гашење корпуса) и прелазак на „оперативно функционалну” организацију, којом је значајно (и одлучујуће) редуковано бројно стање људства и борбене технике потпуно је измењена физиономија и намена оружане силе. Финална фаза „реформе” спроводи се током 2005,2006 и 2007. године, када су угашени последњи састави оперативног нивоа и успостављен ткз. бригадни систем, чиме је оружана сила земље сведена на декор и пројектовану полу

Народна скупштина Републике Србије изгласала је 28. октобра 2007. године Резолуцију Народне скупштине о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије. Члан 6. Резолуције гласи: Због укупне улоге НАТО, од противправног бомбардовања Србије без одлуке савета безбедности до Анекса 11 одбаченог Ахтисаријевог плана, у коме се одређује да је НАТО „коначан орган” власти у „независном Косову”, Народна скупштина доноси одлуку о проглашењу војне неутралности Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука по том питању.⁹ Међутим, није довољно само донети Резолуцију о неутралности, и ставити тачку. Ради се, у суштини, о опредељењу за самостално решавање сложених проблема одбране, сада и у будућности. Све то је неопходно операционализовати у стратегијско-доктринарним и нормативним документима, затим у организацији елемената система одбране, кроз адекватно димензионирање људских, и посебно материјалних ресурса, који су већ више од 20 година у озбиљном заостајању. То опредељење се уопште не помиње у Стратегији националне безбедности, коју је усвојила иста институција, тј. Народна скупштина Републике Србије (у нешто измењеном саставу) октобра 2009. године.¹⁰ Пошто се ова резолуција Народне скупштине Републике Србије односи на сталну неутралност док се другачије не одлучи на евентуалном референдуму, Народна скупштина треба у складу са донетом Резолуцијом извршити ревизију штетних уговора за Србију потписаних са НАТО-ом. Пошто стална неутралност државе подразумева између осталог, забрану прелаза преко своје територије трупа, оружја и муниције и војне опреме страна у сукобу, нити сме дозволити да се на њеној територији поставе радио-телеграфски и други уређаји које би сукобљене стране могле користити у своје сврхе, Србија ако заиста жели сталну неутралност мора извршити ревизију докумената потписаних са НАТО јер су у супротности са институцијом сталне неутралности суверене државе. На основу наведених чињеница, првенствено

НАТО-а у овом делу Балкана, са мање од 29 000 припадника у миру и не више од 70 000 у рату. У периоду 2007-2009. године израда и усвајање закона о одбрани и закона о војсци, а затим Стратегије националне безбедности, Стратегије одбране, као и организацијска, формацијска, логистичка и укупна одбрамбена и војна поставка система у целини уподобљене су стандардима НАТО-а, и на крају укидање обавезног служења војног рока (Пуковник Горан Јевтовић, Директно су повезани *IPAP*, Бриселским споразумом и погчињавање Србије њеним непријатељима, Фонд стратешке културе, Београд, 2015),

9) Народна скупштина републике Србије, Резолуција о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, децембар, 2007

10) Бранко Крга, Критичка анализа расправа о односу Србије и НАТО-а, Зборник, Србија и НАТО - за и против, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2010, стр. 116-117,

се мора ревидирати СОФА споразум који је потписао 7. септембра 2006. у Вашингтону тадашњи министар спољних послова Републике Србије, а ратификован од стране владе Републике Србије, 29. маја 2009. године. СОФА је „Споразум између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији”, којим Србија омогућује САД „приступ и коришћење оних објеката” који су Америци потребни, и то „без накнаде”. Особље САД, „има право на слободу кретања у Републици Србији”, и „да носи оружје док је на дужности уколико је на то овлашћено сопственим наредбама”, и ослобођени су плаћања пореза и осталих дажбина, а могу да „увозе, извозе и користе у Републици Србији” све што пожелеле („опрему, залихе, материјале, технологије...”) и при том су „изузети од поступака инспекције, дозвола, других ограничења...”. Дакле, припадници америчке војске имају право да слободно улазе и излазе из Србије и да се по њој слободно крећу под оружјем, уживају имунитет а и уговори које у Србији склапају са трећим странама подлежу америчким а не српским законима.¹¹ По том споразуму НАТО врши безбедносне процене и утврђује лојалност и поузданост припадника војних и државних органа Србије. „¹² Србија се, очигледно налази под великим притисцима и утицајем Америке у циљу приступања НАТО, што се по мишљењу аутора овог рада што пре мора мењати. Посебно се морају мењати штетни уговори и споразуми са НАТО по националну безбедност Србије. Реципрочна обавеза за САД, да се Србији у Америци дозволи оно што је Америци дозвољено у Србији, не постоји. Па се онда поставља питање: Да ли је то партнерски, или неки други однос? Србија се чланом 9 споразума одрекла права да „подноси захтеве у вези са штетом, губитком или уништењем имовине”, док

11) Радослав Гаџиновић, Спречити погутање Србије у „Атлантику” – *Економске интеграције и војна неутралност је интерес Србије*, Култура полиса - посебно издање /2015, изд. Култура - Полис, Нови Сад ; Институт за европске студије, Београд, 2015, стр. 95,

12) То што је више од 70% грађана Србије против чланства у НАТО као да никог не занима. Све је видљивије да је војна неутралност, као званична државна политика, угрожена и да се припрема терен за њено и формално напуштање. Србија је, у сарадњи са НАТО, припремила обиман документ под називом „Индивидуални план акционог партнерства Србије и НАТО” (ИПАП) који доводи у питање војну неутралност државе. Њиме се, поред осталог, предвиђа обавеза Србије да потпише СОФА споразуме са свим чланцима НАТО савеза. И војницима свих других чланица НАТО биће загарантована екстериторијалност и дипломатски статус кад год се, било којим поводом, нађу на територији Србије. Србија ће и њима гарантовати изузеће од одговорности за било каква дела, укључујући кривична, за било каква кршења закона Србије или изазивање материјалне штете. Индивидуалним акционим планом партнерства, предвиђа се потпуно усаглашавање стандарда оружја, друге војне технике и целокупне војне инфраструктуре у Србији са стандардима НАТО. Није објављено, нити у тексту документа пише, колико ће све то коштати Србију и колико ће се Србија још задужити да би све те обавезе испунила (Никола Брзић, Хроника тихе окупације, ПЕЧАТ, бр. 361 од 20 марта 2015, стр. 3 и 9),

ће захтеве трећих лица, дакле грађана Србије, у вези са евентуалном штетом насталом на територији Србије, „решавати Сједињене Државе у складу са законима и прописима Сједињених Држава.”¹³ Логично се намеће питање: Ко то може потписати такав споразум са било којом државом у свету? Дакле, Влада Србије мора дефинитивно разрешити ову нелогичност као услов за сталну неутралност, јер, политичка борба за сталну неутралност суверене државе мора бити веома садржајна, дуготрајна, упорна и континуирана. Да би спољна политика Србије могла кренути дефинитивно у ту активност, с једне стране у поштовању Резолуције Народне скупштине о војној неутралности и с друге стране да се убеди велике силе и СБ УН о неопходност сталне неутралности Србије с обзиром на њен геополитички и геостратешки положај, Србија се мора ослободити насилне политике Америке и њених савезника у Европи. То је веома тежак и дуготрајан процес, али уз политичку мудрост и доследност у вођењу спољне политике није неостварљив. Пошто Резолуција народне скупштине Републике Србије о војној неутралности Србије није довољна да би уверила НАТО да је то опредељење коначно и да није могућа његова промена услед политичких и других притисака, Србија би што пре требала да потврди то своје опредељење јасним документом у форми закона којим би до детаља дефинисала своју позицију и опредељење за будућност.

У неутралној Аустрији, притисци да се учлани у НАТО, одбијени су са образложењем да Аустрија не може да поднесе велике издатке које чланство у НАТО са собом носи.¹⁴ У документу најављен као „највиши степен сарадње Србије и НАТО,” који су у Бриселу потписали министар спољних послова и министар одбране Републике Србије има много других обавеза које тек треба анализирати, чак и са становишта њихове (не)уставности.

ВОЈНА НЕУТРАЛНОСТ СРБИЈЕ КАО ПРЕДУСЛОВ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНИТЕТА

На почетку XXI века Србија се поново налази пред можда најзначајнијим изазовима, јер треба изабрати пут у будућност на коме ће бити уважавана као стара држава са својим аутоктоном културом, традицијама и цивилизацијским вредностима, или ће учлањењем у НАТО скренути у вазалско-поданички амбис. Одлуку о томе једино легитимно могу донети грађани Србије. Евенту-

13) Исто, стр. 8,

14) Проф. др Радован Радиновић, Србија у НАТО заглајау, Вечерње новости, 23. март, 2015, стр. 16,

ална одлука Србије да се учлани у НАТО, значила би да она признаје једнострану нелегалну независност К и М, погоршање односа са Русијом и сврставање Србије директно на страну Америке у евентуалном америчко–руском сукобу, што би имало далекосежне и несагледиве последице по грађане Србије у XXI веку.

Срби никада нису били у војним блоковима, за разлику од других Европских народа. Такође, Срби никада кроз историју нису имали турске и надређене осим када су били окупирани, али и тада су окупаторима задавали велике проблеме и уверење да никада неће дозволити да буду покорени. То није успела ни највећа војна сила у историји човечанства у последњој деценији XX века.

Али, последице агресије поред великих људских и материјалних губитака се осећају и дуго ће се осећати кад је у питању здравље људи. Изјава америчког генерала Мајкла Шорта главнокомандујућег ваздухопловним операцијама над СРЈ током агресије: „Не може се добити рат ако не уништите могућности нормалног живота за већину становништва. Морамо им одузети воду, струју, храну, па чак и здрав ваздух,“ а 15 000 килограма осиромашеног уранијума баченог на територију СРЈ потврђује да је амерички генерал озбиљно мислио кад је изрекао ову страшну реченицу и додатно уверава у бесмисленост чланства Србије у НАТО.¹⁵

Никада озбиљна држава која жели добре односе са свима и која не жели да води ратове, не ступа у такав уговорни однос као што је чланство у западној војној алијанси, јер Америка и НАТО су званично прихватили доктрину превентивних ратова, што значи да би и Србија мимо своје воље морала учествовати у ратовима које поведе Америка или НАТО, можда и против својих најискренијих пријатеља.

Један од главних разлога због кога се Србија не треба учлањивати у војни савез - НАТО, је због тога што је НАТО првенствено антируски савез, а историја потврђује да је Русија највећи српски пријатељ.

Веома је значајно истаћи да ће се концепција и процес одлучивања у НАТО савезу вероватно мењати. Одлуке се неће доносити консензусом, већ већином гласова. У будућности неће имати исти број гласова све државе – чланице НАТО-а, већ ће се број гласова одређивати према броју становника сваке државе чланице НАТО-а, што значи да мале земље неће имати никакву улогу у процесу одлучивања у војном савезу НАТО.

15) Радослав Гађиновић, Спречити погутање Србије у „Атлантику“ - *Економске интеграције и војна неутралност је интерес Србије*, Култура полиса - посебно издање /2015, изд. Култура - Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, 2015, стр. 92,

Ако је НАТО безбедносна организација, онда Србија нема никаквих проблема ни потребе да се учлањује у НАТО, јер је са свих страна окружују чланице НАТО-а.

С друге стране, ако је НАТО истински борац против међународног тероризма, а запосео је све суседне земље Србије, онда по тој логици Србији не прети опасност ни од тероризма.

Међутим, стварност је нажалост другачија. НАТО и даље примењује двоструке стандарде по питању дефинисања савременог тероризма зависно од интереса Америке и њених савезника, па ће тероризам највероватније бити и даље проблем не само Србије већ и многих земаља света, које су економски и војно моћније. Такође, НАТО тражи нове бнорце којих ће бити у новопримљеним чланицама, јер старим чланицама је „већ свега доста”. „Велики НАТО” се умиљава малим потенцијалним чланицама, јер му се жури да се не угаси, пошто се према оцени неких њихових највиших руководиоца НАТО суочава са „врло озбиљним, дугорочним системским проблемима.” Србија не може утицати на судбину НАТО алијансе, али би требало да утиче на своју судбину и своју позицију у међународној заједници(коју не чине само чланице НАТО алијанске) у будућности. На српском народу и држави су успели многи НАТО експерименти, од тестирања новог и утрошка старог наоружања, осујећивања жеље Срба да живе у једној држави, егзодуса српског народа са својих вековних историјских и етничких простора, до успостављања лојалних режима, па до застрашивања српских потенцијалних пријатеља. НАТО поред свега није успео да „стабилизује прилике у региону” да би на другим местима решавао важнија питања, зато није престао да прети Републици Српској и непокореном делу Срба у Србији.¹⁶

НАТО, као инструмент глобализма, и наглашено војна структура, у савременим условима је превазиђен. Идентитет НАТО је недефинисан, тек се очекује нови стратегијски концепт, па би био нејасан и циљ приступања тој алијанси. Познато је да чланство у НАТО много кошта, а земља би била принуђена да идер у војне операције сумљивог легитимитета, чиме би могла да изазове одмазду земаља и народа у којима се ангажују коалиционе војне снаге.

Треба бти јасно свим Србима да НАТО неће заштитити територијални интегритет Републике Српске и Србије, нити ће Србији помоћи да поврати суверенитет на КиМ, коју је НАТО привремено окупирао, ни када би Србија приступила у чланство НАТО-а. Сви поступци НАТО-а, од када се почео интересовати за „пробле-

16) Синиша Боровић, Уместо закључка, Зборник, Србија и НАТО - за и против, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2010, стр. 173,

ме Срба” били су у континуитету против српских интереса, зато је свако инсинуирање од било којих групација и институција на домаћој и међународној сцени за приступање Србије НАТО-у бесмислено и нема никакве шансе за остваривање тог неприродног циља НАТО-а, јер најновије истраживање јавног мњења показују да би се испод 14 процената грађана позитивно изјаснило на референдуму о учлађењу Србије у НАТО, па у таквој ситуацији је бесмислено ово питање опште и потенцирати.

Челници војног савеза НАТО Србији намећу и професионализацију војске и укидање регрутног система, што је први корак у одвајању Србије од своје вековне традиције. Србија би евентуалним уласком у НАТО морала да промени комплетну безбедносну структуру. Национална безбедност Србије би се укинула – утопила би се у ткз. глобалну безбедност. Држава би изгубила суверенитет, а друштво би полако губило идентитет.

Уласком у НАТО Србија би индиректно признала легитимитет агресији против СРЈ 1999. године и свим евентуалним одликама о коначном статусу Косова и Метохије које се косе са њеним интересима. Иако се уласком у НАТО смањује шанса за конвенционални и симетрични напад неке државе на Србију, теоретски се повећава њена изложеност новим транснационалним и асиметричним претњама, као што је, на пример, међународни тероризам исламистичких фундаменталиста.

Од 2007. године, за народњачку коалицију, предвођену Демократском странком Србије, војна неутралност је представљала манифестацију отпора у односу на НАТО и пројектовану независност Косова и Метохије, док је за прозападни блок, предвођен Демократском странком, војна неутралност била небитна, пошто и статусно међународно признате неутралне државе (Аустрија, Шведска, Финска и Швајцарска), као чланице процеса Партнерство за мир, имају своје мировне војне снаге у разним мисијама, и уско сарађују са НАТО-ом. Пошто ова декларативно-политичка одлука народне скупштине Србије, као последњи апел Западу да не подржава сецесију Косова није успео, дошло је до пада владе и расписивања превремених општих избора. За сада је сигурно само да се неутралност још не може тумачити као заокрет према Русији, већ као изванзастај у приближавању атлантској алијанси, или пре као предах у ситуацији када нема лаких, нити опште прихватљивих решења.

Србија је, као фактички неутрална земља, упркос једносмерном кретању ка Западу од 2000, покушала да успостави неку врсту војно-политичке равнотеже, али је занимљиво да се на неутралност не позива ни једна транзициона земља.

Заговорници ове идеје сматрају да је војна неутралност најприкладнији начин да се постојећа безбедносна угроженост Србије претвори у активни фактор самоодбране. Тиме се добија маневарски простор у стратешкој сарадњи са земљама без ограничења, а у складу са сопственим државним и националним интересима. Иако је дефинитивна одлука о приближавању НАТО-у с једне или некој другој опцији с друге стране, сада одложена. Занимљиво је да неутралност, како је у Резолуцији формулисано, уопште не искључује тесну билатералну сарадњу ни са НАТО-ом, нити са неком државом појединачно. А то је оно што би у овој одлуци могло представљати највећи проблем, али истовремено и највећу предност.¹⁷

Сваки уговорни однос подразумева и узајамно поштовање у том односу, па се поставља питање, да ли НАТО поштује или би поштовао Србију као евентуалног партнера ? На пример, командант јужне здружене команде НАТО у Напуљу амерички генерал Марк Фицџералд (*Mark Fitzgerald*) каже да су паралелне структуре српске власти на северу Косова и Метохије претња безбедности у региону и да нису у складу са рез. 1244. Поставља се питање како то да у једној варијанти амерички генерал помиње рез. 1244, а његова „легалистичка” и „демократска” влада не признаје ту резолуцију признавајући Косово и Метохију као независну државу.

Дакле, стална војна неутралност је остварљива једино уз сагласност великих сила и СБ ОУН. Суверена држава свој циљ о сталној неутралности може остварити најреалније у временима великих политичких криза и војних конфронтација ако је њен геополитички и геостратешки положај значајан за све учеснике у кризи, па би њена неутралност била значајна за све конфронтиране стране, као што је то био случај са Аустријом у време хладног рата. Међутим, велики проблем представља и члан 43 Повеље који изричито налаже да свака држава чланица УН мора учествовати у војним интервенцијама по налогу УН, али пракса потврђује да је и тај члан могуће заобићи ако је то у интересу великих сила и равнотеже снага у одређеном периоду и одређеном региону. С друге стране, ако Србија стварно жели сталну неутралност мора испунити све услове које обавезују стално неутралне земље, поред осталог у свим својим стратешким документима, што је по мишљењу аутора овог текста веома дуготрајан и тежак пут.

Србија треба да учествује у европском концепту безбедности, али не као чланица НАТО. Србији не прети опасност ни од које државе која није чланица НАТО да би морала под њихов(НА-

17) Андреја Савић, НАТО У СРБИЈИ - СРБИЈА БЕЗ НАТО-а, Зборник радова, „Србија и НАТО - за и против,” Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2010, стр.133-134

ТО) „кишобран”, што значи да нема рационалног разлога за улазак Србије у НАТО. Србији прети опасност од сепаратистичког тероризма са којим се Србија може и сама обрачунати ако опет НАТО не постане ваздухопловна или нека друга подршка тероризму на Балкану. Резолуција коју је донео Српски парламент о војној неутралности Србије грађани Србије морају поштовати. Србија као војно неутрална држава у крајњем случају може бити и чланица Европске Уније, као нпр. Кипар, Аустрија, Финска, Ирска, Шведска и Малта. Србија наравно, може сарађивати и са НАТО у неким одређеним ситуацијама, као нпр. борба против међународног тероризма, организованог криминала, спречавање последица елементарних непогода. На економском плану сарадња је могућа и веома пожељна, нпр. продаја војне опреме и наоружања произведених у Србији, као и куповина одређених средства од чланица НАТО. Србија је приступањем 14.12.2006. године програму „Партнерство за мир”, као неутрална земља изразила жељу за сарадњу и са НАТО.

Дакле, Србија са природним потенцијалима и стручњацима, са изузетним геополитичким положајем, са врло бременитом и славном историјом, мора дефинисати витални национални интерес, водити разумну спољну политику, а на унутрашњем плану улагати максималне напоре за изградњу савременог система безбедности. На тим премисама мора се изграђивати систем општег функционисања државе. Одлуку о евентуалном приступу НАТО морају донети грађани Србије на референдуму, јер и челници западне војне алијансе желе да знају каква је воља грађана Србије по том питању. Познато је да Америка и НАТО никада не остају тамо где их не воле, осим кад примењују војну силу или политичко насиље. Најновија истраживања показују да је НАТО у Србији непожељан за дужи временски период, што потврђује и чињеница да је подршка грађана Србије чланству у НАТО пала на испод 14 одсто.¹⁸

ЛИТЕРАТУРА

Аврамов, С. Међународно јавно право, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2011.

Андрић, Н. и Крсмановић, С. „Убијање као „коллатерална штета”“, Нови гласник бр. 5/2000, Војно издавачки завод, Београд, 2000.

Гађиновић, Р. Насиље у Југославији, ЕВРО, Београд, 2002.

Гађиновић, Р. „Спољни оружани облици угрожавања капацитета

18) Милан Нешић, Евроскептицизам у порасту: Млади се највише противе ЕУ, Радио слободна Европа, 17. 10. 2012.

безбедности државе“, Политичка ревија бр. 1/2013, изд ИПС, Београд, 2013.

Гађиновић, Р. „Спречити потапање Србије у „Атлантику” - Економске интеграције и војна неутралност је интерес Србије“, Култура полиса - посебно издање /2015, изд. Култура - Полис, Нови Сад ; Институт за европске студије, Београд, 2015.

Јевтовић, Г. Директно су повезани *ИРАП*, Бриселски споразум и потчињавање Србије њеним непријатељима, Фонд стратешке културе, Београд, 2015 .

Кривокапић, Б. Енциклопедијски речник међународног права и међународних односа, ЈП Службени гласник, Београд, 2010.

Нешић, М. „Евроскептицизам у порасту: Млади се највише противе ЕУ“, Радио слободна Европа, 17. 10. 2012.

Остојић, С. Злочин дипломатије, Бобар, Бијељина, 1998.

Савић, А. „НАТО у Србији - Србија без НАТО-а“, Зборник радова Србија и НАТО - за и против, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2010.

Radoslav Gacinovic

MILITARY AND POLITICAL NEUTRALITY AND THE FUTURE OF SERBIA

Resume

In our view, a country willing to maintain good and peaceful relations with everyone, does not enter any contractual relation in military alliances, especially when comes to NATO, because they have officially adopted a doctrine of preventive wars. One of the main reasons why Serbia should avoid NATO membership is that it is becoming largely anti-Russian alliance, while Serbia and Russia are historically friendly nations. Moreover, the concept and process of decision making inside NATO will most likely be changed from consensual to majority voting, with different countries weighing disproportional number of votes. This means that smaller countries will have no say in decision making. Furthermore, if NATO is indeed a security organization, Serbia does not have a need to join it, because it is already surrounded by its members, and therefore safe. However, the reality is quite different. NATO is still applying double standards when comes to defining the modern terrorism, depending primarily on US interests. Furthermore, the complete national security system of Serbia would be overhauled, and national security as a category would be abolished and melted in so-called global security, with country losing its sovereignty and identity.

There is another path for Serbia: to cooperate with NATO in fight against global terrorism, organized crime, in disaster prevention, in economic matters. Serbia is already a member of Partnership for Peace program since 2006, thus demonstrating a clear wish for cooperation. Finally, by joining NATO, Serbia would implicitly recognize the legality and legitimacy of 1999 intervention against Federal Republic of Yugoslavia, while also recognizing all subsequent decisions on the status of Kosovo and Metohija.

Keywords: *Serbia, NATO, independence, neutrality, integrations*

---

* Овај рад је примљен 28. марта 2018. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције, 26. априла 2018. године.